

LİSAN VE EDEBİYATIMIZ*

ŞEMSETTİN SAMİ

Hazırlayan

YUSUF AKÇAY**

Akvâm u ümemin mevcudiyet-i siyâsiye ve mâneviyeleri başlıca lisanlarının derece-i intizâm ve mükemmeliyetine tâbidir. Bir lisanın hüsn ve letafet ve mükemmeliyeti iki türlü olur. Biri tabîî ve hulkî, diğeri kesbi ve sun'î.

Birincisi Allah vergisidir. İkincisi bir lisanı söyleyenlerin cehd ve ikdâmlarına ve zevk-i selîmlerine mütevakıftır. Birincisi lisan, ikincisi edebiyattır. İbtidâ, birinci ciheti nazar-ı itibâre alarak umûmdan hususa nakl-i kelâm ile lisanımızın Avrupa ve Asya lisanları arasında ve ale'l-husus ümem-i mütemeddine elsinesine nisbeten ne hal ve mevkide bulunduğunu düşünelim.

Bu makalenin başındaki kaziyeye riâyetle kable'l muhâkeme hükmümüzü verip hemân lisanımızın medh ü sitâyişine girişmek istemem. Maksadım bir medhiye okumak değil, tenkidli ve isbatlı bir makale yazmaktır.

Kendini pek hor ve hakir görmek veya kendi hakkında pek âli bir fikirde bulunmak efrâd hakkında ne kadar çirkin ve muzır ise birbirine tamamiyle zıd olan bu iki haslet, akvâm u ümem hakkında da o kadar ve belki de ondan ziyade çirkin ve muzırdır. Çünkü insan

* Bulgurluzâde Rıza, *Müntehabât-ı Bedâyi'-i Edebiyye*, İstanbul 1326, s. 136-150.

** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

kendi nefsi hakkında mahviyet gösterirse bir dereceye kadar ma'zur görülebilirse de milyonlarca efradla müşterek bulunduğu kavmiyet ve cinsiyeti hakkında mahviyet gösterirse başkalarının hukukuna tecavüz etmiş olur. Kendini hakir ve zelil gösteren veya öyle bilen adam dâima hakir ve zelil kalır. İnsanı derecât-ı âliyeye sevk eden zillet ve hakaret korkusudur. Zillet ve hakareti kabul ederse artık korkacak bir şeyi kalmayıp her denâeti irtikâb edebilir.

Bilakis kendi hakkında pek âli bir fikir beslemek dahî kusur ve nakâyıs-ı mevcûdeyi görüp ıslah etmeğe mâni olduğundan bu da bilâhare o neticeyi müntebih olur. Binâen'aleyh herkes cinsiyet ve kavmiyetine âid husâsâta ne nazar-ı hakaretle ve ne de kibir ve isti'zâmla bakmayıp dâima muazzez ve mukaddes nazar ile bakmakla beraber kusur ve nakâyısı görmeyecek derecede büht ve hayrete dalmayarak tabi'il-vuku' olan az çok kusur ve nakâyısın ıslah ve ikmâline çalışmak iktizâ eder. Bu kaziyeyi düstûrî'l-amel ittihâz ederek lisan ve edebiyatımız hakkında mülâhazatımıza girişelim:

Türkler esasen cesur ve cengaver bir kavim olup eskiden bu sıfatla şöhret bulmuş oldukları gibi lisanları dahî ahlak ve tabiatlarına muvâfık olarak hâl-i ibtidâisinde huşûnetden pek de âri değil idi. Mahâza elsine-i Turaniyenin en mükemmeli addolunup Eski Türkçe demek olan 'Uygur' lisanı kable'l İslâm dahî yazılır, okunur, ve her ifadeye elverişli bir lisan idi. Türkler din-i İslâm'ı kabul ve ale'l-husus memâlik-i İslâmiyeye dühûl ile ibtidâ birtakım imâretler ve ba'de büyük büyük devletler teşkil ederek dindaşları olan Araplar ve İranlılarla karışmağa başladıktan sonra eski Uygur hat ve edebiyatını

zaten mezheb-i kadimeleriyle beraber terk ve ferâmuş etmiş olduklarından iştirâk-ı mezheb sâikasıyla ve buldukları mahallerin tesiriyle Arabî ve Fârisi edebiyatına tâbi ve onlara hâdim olup kendi lisanlarını ihmâl etmiş ve bazıları büsbütün unutup bazıları da Arabî ve Fârisi kemâlat ve tabiratla karışık söylemeğe başlamışlardı.

Bu vechile Türkçe beş altı asır edebiyattan mahrum ve yalnız tekellümde müsta'mel kaba bir lisan halinde kaldıktan sonra Türklerin münteşir buldukları memalik-i vâsıanın iki ucunda heman birden parlamaya başladı. Bir taraftan Maverâünnehir'deki Türkler söyledikleri Çağataycayı ve diğer taraftan Anadolu ve Rumeli'ndeki Osmanlılar o vakit söyledikleri Türkçeyi yazmaya başlamışlardı. Hayfâ ki, edebiyat-ı Türkiye'nin bu iki mahall-i zuhuru birbirinden mesafece pek uzak buldukları gibi mürur-ı zamân ve ba'de, mesafe hasebiyle lisan dahi çok farklı idi.

Maverâünnehir'de Ali Şir Nevâî zuhur edip Çağataycanın edebiyatını memleketin uç bâlâsına îsâl etti.

Çağatayca için bugünkü günde dahî Ali Şir Nevâî'nin tarz ve üslubuna tâbi olmaktan başka tarîk yoktur. Bizde ise öyle müktedâ-yı 'âm olacak büyük bir edip ve şâir zuhur etmedi. Devlet-i Osmaniye'nin avâil-i te'sisinde yazılan eş'âr ve hele nesirleri oldukça sade; lakin oldukça da kabadır. Hiçbirinde düzgün bir ibâre, âli bir fikre tesâdüf olunmuyor. Bundan ma'ada lisan dahî bir halde kalmadı. Devirden devire, asırdan asıra külli tebdil etmeğe başladı. Bir devirde yazılan şey, onu takip eden devirde kaba ve soğuk görünmeğe başladı. İstanbul'un fethinden sonra üdebâ ve şuarâ pek ziyade çoğaldı.

İçlerinde okunabilecek bir gazel, bir beyit söyleyenler yok değildir. Lakin ekseri Türkçe denilemeyecek kadar elfâz ve tabirât-ı Arabiye ve Fârisiye ile memlu ve (sanayi-i lafziye) dedikleri soğuk ve külfetli birtakım teşbihâtta ve münasebetsiz mazmunlardan ibâretidir. Bununla beraber lisanın eski kabalığı bunlarda dahi meşhuddur. Bu kabalık onuncu kurun-ı hicri âsârında dahî mevcut olup bin tarihinden sonra on bir ve on ikinci kurunda mündefi' olmağa başlıyor. Nâbilerin, Bâkilerin âsârında kabalık eseri görünmüyor. Lakin tarz-ı ifade yine meslek-i sakîm Acemânesinde devam edip gidiyor.

İşte burada lisan, edebiyattan ayrılıyor. Ve Rumeli'ne geçildikten, ale'l-husus İstanbul'a girildikten sonra lisan, tedricen inceliş fevkalâde bir nezâket ve letâfet peydâ etti. Hatta şive ve telaffuzun letâfeti için esasen bir tedennî addolunabilecek bir tebdile dahî uğrayıp 'h' ların, sağır 'kef'lerin telaffuzu unutuldu. 'kaf'lar, 'ayınlar, Arabî ve Fârisi kef veya ye telaffuzlarına takrib edecek derecede inceldi. Arabîden, Fârisiden mehuz kelimelere de böyle hafif ve latif bir telaffuz verildi. Giderek Türkçemiz eski huşûnetinden asla eser kalmayacak derecede latif ve şirin bir lisan oldu. Cengâver ve haşin bir aşiret lisanı halinden çıkıp en nazik ve en güzel pir-i peyker ve melek-i sima bir kızın ağzının letâfetini arattırarak bir halâvet peydâ etti.

Dünyada semî'e en ziyade letâfet-i bahş-i lisan İtalyanca veya Rumcadır diyenler vardır. Lakin tecrübe edenler teslim ve itirâf ederler ki dünyada semî'e en hoş gelen ve anlamayanları bile meftun

ve hayran eden bir lisan varsa o da İstanbul'da devletin büyük şehirlerinde tekellüm olunan Türkçedir. Türkçede ne İtalyancanın birbirini takip eden ye'leri ve şeddeli re'leri ne Rumcanın yılan fisiltısını andıran se tetâyileri ve peltek se ve ze'leri vardır. Kulağı yoracak tab'a nâhoş gelecek hiçbir hâl yoktur.

Elhâsıl mübalağasız ve mücerred gayret-i milliye sâikasıyla olmayarak ağyârın dahi tasdikiyle diyebiliriz ki lisan-ı millimiz olan Türkçe, dünyanın en güzel lisanı değil ise hâla en güzel lisanlarından biri olduğunda şüphe yoktur.

Yukarıda demiş idik ki bir lisanın hüsn ü letâfet ve mükemmeliyeti iki türlüdür. Biri tabîi ve Allah vergisi ve diğeri kesbî ve sun'î. Evet, Türkçemizin tabîi olan hüsn ü letâfet ve mükemmeliyeti müsellemlerden sonra bizim elimizde olan ikinci cihete atf-ı nazar edelim: Bakalım edebiyatımız ne haldedir.

Türkçe edebiyatının suret-i zuhuruyla devirden devire ne gibi tebdilâta uğradığını yukarıda mücmelen beyan ettik. Ve yalnız bin tarihten evvelkilerde değil, on birinci ve on ikinci kurun-ı hicri âsârında dahî sadra şifa verecek bir şey bulamadık. On üçüncü kurun-ı hicride ve hatta bu kurunun nisfından sonra edebiyatımız için bir devr-i teceddüt açıldı.

Yarım asır az zaman değildir. Bu kadar zamanda hiçten başlayıp hayli ileri gitmiş edebiyat vardır. Lakin malumdur ki, müceddiden küçük bir hâne yapmak çok defa büyük ve eski bir konağı tamir etmekten kolaydır. Tamirci o cesîm sütunlara kesr vurmağa birdenbire kıyamaz. O kadar emekle vücuda gelmiş olan kâr-ı kadîm boyaları,

nakışları her ne kadar tebdillerini tasmîm etse bile birdenbire düşürmeğe acır.

İşte bu sebebe mebnidir ki, bizde bu yarım asırda edebiyat, arzu olunan derecede terakki edemedi. Bu terakki tedricen olacak ve hakikaten öyle oluyor. Eslâfımızın kıyıp düşüremedikleri kâr-ı kadîm boyaların birtakımını biz pek çirkin görüp binâ-yı edebiyatımızdan düşürürüz. Ve bizim düşürmeyeceklerimizi ahlâfımız düşüreceklerdir. Yeni yetişen genç ediplerimizin bugün gözümüzün önünde o masnu' allı pullu nakışları beğenmeyip düşürdüklerini görüyoruz. Ve bunların yerine asrın teceddüdâtına muvâfık birtakım müzeyyenât ve sun' lüzûmunu en evvel ortaya koyan biz ihtiyarlar bu vechile tahriplerini gördükçe acımdan bir türlü kendimizi alamayarak bilâ- ihtiyâr 'amma bu kadar da olur mu?' diye bağıyoruz.

Teessüf olunacak bir şey varsa o da bu terakkinin bir düziye ve mütemâdiyen ve zamanın icap ve iktizâ ettirdiği bir suretle hâsıl olmayıp hâra tapanların yürümesi gibi birkaç adım ilerledikten sonra birkaç adım gerileyerek ve bazen de bir dâire çizerek gitmesidir. Vâkıa bundan biraz evvelki ediplerin en sâde yazdıkları ibâre bugün bize pek muallak görünür. O vakitten beri hayli ileri gidilmiştir. Lakin terakkinin bu suret ve derecesi gayr-i kâfidir. Lisanımız pek güzel bir lisandır. Edebiyatımız niçin onunla mütenâsip olmasın?

Edebiyatın mâhiyeti ve üdebânın vazifesi nedir? İbtidâ bunu halledelim: Edebiyat, evvel lisanın kavâidini zabt ve şivesini , letâfet-i tabiyesini, fesahatini muhafaza ile fesahata mugayir elfâz ve tabirâtın lisana duhulünü men etmek tarik-i fesahattan sapmış cihetleri var ise

yoluna getirip lisanın bozulmasına meydan vermemek, sâniyen avâmın bi't-tabi ihtiyaç görmediği hissiyât-ı âliye ve meâni-yi dakika ile mevadd-ı ilmiye-i fenniye ve keşfiyât-ı cedîde için tâbirât ve ıstilahât bulmaktır.

Üdebânın vazifesi budur. Erbâb-ı fen, ıstilahat-ı fenniye tayin için edebiyata müracaat mecburiyetindedir. Tayin olunacak ıstilahat kâide-i lisana ve fesahata mugayir olursa lisanı bozar. Böyle ıstilahat vaz' edenler muntazam ve mükemmel bir bağçenin çiçekleri içine bir avuç diken tohumu ekmiş olurlar. Edebiyat, daima lisanın muhâfızı ve bekçisi olmak iktizâ eder. Fakat üdeba, bu ihtiyâcat-ı fenniye hâricinde lisanı tağyir ve tebdil etmek selâhiyetini hâiz değildir.

Lisan hiçbir vakit sun'î olamaz. Elsinenin ne suretle tahsil ve tekvin ettiği bahsine girişsek söz çok uzayacağından yalnız şu kadar deriz ki, dünyada hiçbir lisan yoktur ki insanlar tarafından suret-i mahsusada yapılmış olsun. Bu son zamanlarda sun'î bir lisan çıkarmağa çalışanların sa'yleri hecaya gitmiştir. Ve hiçbir vakit netice pezîr olmayacaktır. Tabiata karşı sa'yin semeresi olmaz. Lisanlar tabidir. Edebiyat halkın söylediği lisana tâbidir. Onun dâhilinde ıslahat ve tezyinat yapabilir; fakat hâricine çıkamaz.

Alışmak dünyada garib şeydir. Biz şimdiki edebiyatımıza alıştık, bize tabî görünür; lakin bir kere arkaya doğru dönelim. Veysî'nin Nergisi'nin bir fıkrasını veya münşeât-ı Feridun'dan bir mektubu alıp çok Arabî ve Fârisî okumamış bir Türk'e veya oldukça okumuş bir kadına, sonra yalnız kendi lisanını bilir bir İranîye ve nihayet lisanın fesahatına vâkıf bir Arap'a okuyalım. Hiçbirinin bir şey

anlamayacağını göreceğiz. Demek ki bu kitaplar ne Türkçe, ne Fârisî ve ne de Arabî yazılmıştır. Ya bu lisan ne lisandır? Nerede söyleniyor? Kimler isti'mâl ediyorlar? Sırf sun'î bir lisandır. Şu kadar var ki bu sun'î lisanda kullanılan kelimeler sırf uydurma mühmelâttan ibaret olmayıp üç lisandan mehuzdur. Lisan-ı Osmani üç lisandan yani Arabî ve Fârisî ve Türkçe lisanlarından mürekkebdir demek âdet olmuştur. Âdet-i ilahiyeye ve tabiata mugâyir olan bu tâbir ekser kavâid ve inşâ kitaplarında ve buna mümâsil kitaplarda zikr ü tekrar olunuyor. Ne kadar yanlış, ne büyük hata! Üç lisandan mürekkep bir lisan! Dünyada görülmemiş şey!

Hayır! Hiç de öyle değildir. Her lisan bir lisandır. Ve akvâm ve ümem beyninde olduğu gibi elsine-i beyyinede dahî derecât-ı muhtelifede karâbet ve münâsebet bulunup her birkaç lisan bir zümre teşkil eder. İmdi, söylediğimiz lisan, elsine-i Turaniye zümresine mensup Türk lisanıdır. Buna birinci derecede Arabîden ve ikinci derecede Fârisiden bazı kelime ve tabirler girmiştir.

Lakin bu kelimeler ne kadar çok olsa lisanın esasını değiştiremez. Mesela İspanyolca ve Portekizcede o kadar kelimât-ı Arabiye bulunur ki bunların cem'i büyük bir cilt teşkil etmiştir.

Lakin mezkur lisanlar, Arabî ile filan lisandan mürekkeptir denilmeyip Latin zümresine mensup müstakil lisanlar addolunur. Kezalik İngilizcede heman yarı yarıya Fransızca kelimeler bulunduğu halde İngiliz lisanı Cermen zümresine mensup bir lisan olup Fransızcaya yabancı addolunur. Her lisanın mehûz ve müstear kelimelerine bakılmaz, esas olan tasrifâtına bakılır. Hatta Nergisi'nin

sun'î lisanına dahî üç lisandan mürekkep namı verilemez. Çünkü Türkçe kelimâtdan âri denilecek derecede Arabî ve Fârisiye boğulmuş olan o ibârede dahî tasrifât 'olmak' ve 'etmek' fiilleriyle ve ifade "de, den, ile, siz" gibi Türkçe edevat ile oluyor.

Dedik, yine tekrar ederiz. Lisanımız pek güzel bir lisandır. Söylediğimiz gibi yazacak ve o şive ve kâide dâiresi dâhilinde ıslah ve terakkisine çalışacak olursak lisanın güzelliğiyle mütenasib mükemmel bir edebiyata mâlik olacağımızda şüphe yoktur.

Arabîden, Fârisiden birçok kelimeler lisanımıza girmiştir, pek âlâ onlar Türkçeleşmiş, herkes biliyor, anlıyor, yazıda Türkçe gibi kullanıyor.

Istilahat-ı fenniyyeye gelince: Onları da her lisanda olduğu gibi fen erbâbı anlar. Bu vechile lisanımıza girip yerleşmiş olan Arabî ve Fârisi kelimeler lisanımızı bir kat daha zenginleştirmiştir. İhtiyacımızla mütenâsip tabirâtımız olduktan sonra kâmusu bir hane el uzatarak bugünkü günde Arapların İranlıların dahî anlamadıkları avuç dolusu lügat-i Arabiye alıp kullanmakta ne ihtiyâcımız vardır? Arabîden mehûz 'kalem' gibi sade, fasih herkesin anladığı bir kelitemiz var iken 'hâme' veya 'yâra' gibi lügat-ı Arabiyeyi niçin kullanıyoruz?

'Efsahü'l-keâm mâkal u dil" kelâmı eskiden malumumuz olup bunun mahz-ı hakikat olduğunu kimse inkar edemezken ve bizim 'yazmak' gibi sade ve muhtasar, güzel sırf Türkçe bir tabiratımız var iken 'keteb ve tahrir etmek' gibi dört veya "yar'arân-ı bahs u mâkal olmak" gibi altı kelimedenden mürekkep ve yarı Arabî ve yarı Fârisi

alaca gülünç tabirler kullanmak zevk-i selim işi midir? İnsaf buyurulsun! Bunlar sâde misallerdir. Mesela bir şâirin tercüme-i hâlinde ‘Burusalıdır’ veya ‘Bursa’da doğmuş’ diyecek yerde bu bir iki kelimelik meâniyi bir sahifelik ibare ile ifade eden tezkirelerimiz vardır. Hem de ne ifade! Neuzübillah! Okumak için Hazreti Eyüb’ün sabrı olsa kifayet etmez. Bu da sanat imiş. Bugün olmadığında şüphe yoktur. Lakin vaktiyle böyle ifadelerden, bitmez tükenmez Fârisi izâfetlerden, mütenâfir tabirâttan garib lügatlardan hoşlanacak tabiatlar var imiş. Hamd olsun bunlar geçti, bırakıldı, unutuldu. Lakin tesirleri bâkidir. İzleri edebiyat-ı cedidemizde görülüyor. Bir türlü tesirden kurtulamıyoruz, bir vechile o usulden ayrılamıyoruz, Fârisi izâfetlerin önünü alamıyoruz. Hatta ben de mukâlemelerde bir sebab-i mecbur olmaksızın ve istemediğim halde kim bilir ne kadar Fârisi izâfetler, Türkçeleri mevcut olan ne kadar lüzumsuz Arabî ve Fârisi kelimeler kullandım.

En garibi şu ki, Arabî ve Fârisiden behremiz ne kadar az olursa Arabî ve Fârisî lügat-ı Arabiyeye ve tumturaklı ibârelere arzu ve inhinanımız o kadar ziyade oluyor. Bundan, zaten fazla ve lüzumsuz olan kelimât-ı Arabiye ve Fârisiyenin lisanımızda nâ-bemehal ve meâni mevzularına mugâyir ‘indî manâlarla isti’mâl ve hatta Arabîde mesmu‘ olmayan uydurma kelimeler icâdı tevellüd ediyor. Mesela: ‘tecâsür’ yerine ‘ictisâr’ veya ‘mücâseret’ kullanıyoruz. Halbuki Arabîde ictisâr kelimesi cüret manâsına gelmeyip “geçmek ve ilerlemek” manasını ifade eder. Mücâseret ise hiç Arabî olmayıp Araplar bu maddeyi müfâale bâbından tasrif etmezler. Bunun emsâli o

kadar çoktur ki, kullandığımız Arabî kelimelerden hiçbirinin mahallinde kullanıldığına insan emin olamaz.

Harekece de ekserini yanlış kullanıyoruz. Bilerek veya bilmeyerek Türkçe isimleri Arabî kâidesince cem'ilelendirip Fârisi kâidesince tavsif etmek ve âhiri 'he' olan Türkçe ve Fârisi ve ecnebî isimleri müennes addedip ona göre terakkiyât yaparak “çiftlikât-ı mezkûre” ve ‘tersâne-i âmire’ tabirât-ı sakime güzel ve kolay lisanımızı çirkinleştirip güçleştirmekte ve belki gülünç bir hâle koymaktan başka neye yarıyor?

Bir lisan, ne kadar kolay olursa onunla mütakellim bulunanlar için o kadar büyük bir nimettir. Çünkü o kadar kolay öğrenilip ulûm ve fûn-ı mütenevvia ile sâir lisanların tahsiline vakit kalmış olur. Avrupa akvâmı bundan çok istifâde etmişlerdir. Ve temeddünlerinin esbâb-ı esâsiyelerinden biri de budur.

Bu cihetce biz: Avrupa akvâmının cümlesinden daha bahtiyâruz. Türkçemizin en fasihi, en güzeli, en mükemmeli bugün söylediğimiz Türkçedir. Lisanımızın fesâhatini öğrenmek için birkaç bin senelik âsâra müracaat etmeğe İmrûsların, İmrü'l-Kaysların anlaşılmaz eşârını ezberlemeğe ihtiyacımız yoktur. Çocuklarımız analarından emdikleri sütle beraber güzel ve fasîh bir lisan öğrenmiş olurlar. Eğer edebiyatımız söylediğimiz lisan üzerine müesses olsaydı, nazariyâtını da bir iki sene de edinip ondan sonra da bu kadar kolay olan lisanlarının muâvenetiyle az zamanda istedikleri ulûm ve fûn ve elsine-i sâireyi tahsil ederek kemâl-i suhûletle âlim ve mütefennin

olacak ve bizde de her yerden ziyade terakki ve temeddün kapıları umumun önünde açık bulunacak idi.

Şimdi ise mektebe giden çocuklarımız söyledikleri o güzel lisanı battal ve mu'attal bırakıp yalan yanlış sun'î bir lisan öğrenmeğe başlarlar. Bunun tahsili ise birkaç senelik sa'y ve emeğe muhtaçtır. Buna hasr-ı himmet edenler, nihayet yanlış ve uydurma tabirât-ı sakimeyi hâvi girift ve gayr -i munkati' cümlelerden mürekkebi sun'î ve gayr-i tabî bir ibâre yazmak sanat-ı Arabiyesini öğrenirler. Fünûna ziyade ehemmiyet verenler ise bu sanattan mahrum kalıp artık ömürleri oldukça iki satırlık mektup yazdırmak için bir ' kâtib'e ihtiyactan vâreste olamazlar.

Sözü neticelendirelim: Lisanımız pek güzeldir, dünyanın en güzel lisanıdır desek mübalağa etmiş olmayız. Güzelliği nisbetinde de kolaydır. Bu ise nâil olduğumuz bir nimet-i uzmâdır. Edebiyatımız ise lisanımızla mütenâsip değildir. Edebiyatımız pek geridir. Ve yanlış bir yola sapmıştır. Bu sebeble lisanımızın güzelliği sade tekmilde kalıp kolaylığında istifâde edemiyoruz. Edebiyatımız muhtac-ı ıslahdır, muhtac-ı terakkidir. Ve daha doğrusu söylediğimiz lisanın esas-ı ittihazıyla ona göre muhtac-ı tebdil ve tecdiddir. Buna her sahib-i gayret ve hamiyetin çalışması iktizâ eder. Bunun aksine ve usul-ı kadimenin devam ve bekasına çalışanlar ise insafsızlık etmiş olurlar.

Şemsettin Sâmî